

Vývoj českého lesnictví v uplynulých sto letech: společenské okolnosti, přírodní vlivy, způsoby hospodaření, potřeba změny

Josef Fanta

Platforma pro krajinu, Botanický ústav AV ČR v. v. i.,
Průhonice

Obsah

20. století

90. léta

2000 – 2018

Souhrn

Návrh řešení

Východiska pro zpracování nové koncepce lesnictví

Ekologická hlediska

Ekonomická hlediska

Sociální a politické souvislosti

20. století

Tradiční smrkové holosečné hospodaření; různé formy vlastnictví lesa

20. – 30. léta – mnišková kalamita na smrku v pahorkatinách (834 000 ha;
likvidace 384 000 ha)

30. – 50. léta – Česká lesnická ekologická škola (Konšel, Zlatník, Konias,
Svoboda, Čížek, ...)

40. – 50. léta – válka (nadměrné těžby); suchý rok 1947 (kůrovcová
kalamita)

50. – 80. léta – totalitní režim (znárodnění lesů; lesní zákon)

– ekonomicky zaměřené pasečné hospodaření (holoseč 5
ha)

– zřízen Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti

– 1963 zrušena Lesnická fakulta v Praze; likvidace České
lesnické ekologické školy

70. – 80. léta – imisní škody (nahodilé těžby až 80 %; náhradní dřeviny,
vápnění)

90. léta

1989 - likvidace totalitního režimu

1991 - MZe: koncepce ekonomické reformy lesního hospodářství ; podnik Lesy ČR

1992 - restituce - obnova nestátního vlastnictví lesa

- změna organizační struktury podniku Lesy ČR – lesní správa
- ekonomika: maximální produkce dřeva; smrkové hospodářství
- zájmy ochrany přírody: národní parky, CHKO, lesní rezervace, biodiverzita
- mezinárodní environmentální hnutí, nevládní organizace
- postupné zmenšování rozlohy holosečí (1 ha)
- Pro Silva Bohemica

1993 - obnova lesnické fakulty v Praze

1994 - MZe: zásady státní lesnické politiky

1995 – Pro Silva Bohemica

- lesní zákon č. 289/1995 Sb.

2000 – zpráva o vývoji škod způsobených imisemi

2000 – 2018

2002 - Národní klimatický program ČR

2003 - Národní lesnický program 2003 – 2008

2004 - ČR – členství v EU

2007 - Evropská lesnická strategie

- nahodilé těžby (vichřice Kyrill, Emma, Herwart)

2008 - Národní lesnický program 2008 – 2013: neuspokojivý stav lesů

2010 - Zelená kniha EK; klimatická změna

2011 - Dřevěná kniha MZe

2012 - Zásady státní lesnické politiky

- obchodní model LČR – komplexní zakázková řízení (outsourcing)

2014 - Evropská komise: Nová strategie EU v oblasti lesnictví

2015 - suchý rok – začátek kůrovcové kalamity v Jeseníkách – absence prevence

2016 - Strategie adaptace na změnu klimatu v podmínkách ČR

2017 - Strategický rámec ČR 2030

2018 - vyhlášení kalamitního stavu (Jeseníky, Českomoravská vysočina)

- nedostatek vlastních pracovníků pro zpracování kalamity

- zhroucení trhu se dřevem

Souhrn

- příliš mnoho změn
- nevhodná koncepce nakládání s lesem v posledních desetiletích (jednostranná ekonomická orientace – smrkové hospodářství; nedostatečná prevence příp. škod
- nevhodná lesnická politika – úzce zaměřený sektorový přístup
- pasivní přístup k doporučením Evropské komise
- přehlížení ekologických informací; opožděná reakce na změnu klimatu
- absence strategie postupu v případě kalamity
- nedostatek vlastních pracovníků; plná závislost na těžebních společnostech a jejich možnostech získat (nekvalifikované) pracovníky v zahraničí
- ztráta prestiže podniku Lesy ČR na českém venkově
- ztráta prestiže českého lesnictví na evropské úrovni
- potřeba nového lesního zákona a lesnické politiky moderní evropské koncepce

Základní východiska pro zpracování nové koncepce lesnictví a lesnické politiky

Les:

- objekt veřejného zájmu
- nenahraditelná složka krajiny – voda, biodiverzita (ekologická funkce)
- produkční prostor – pěstování dřeva (ekonomická funkce)
- rozvoj venkova – pracovní příležitost (sociální funkce)

Ekologická hlediska

- Adaptace na změnu klimatu
- Trvalá udržitelnost
- Přírodě blízké, maloplošné hospodaření
- Fyzická a ekologická stabilita lesa – prevence škod
- Hydrologická funkce lesa – retence vody
- Sekvestrace C
- Škody zvěří

Ekonomická hlediska

- Změna obchodního modelu podniku Lesy ČR – výjimka ze zákona o veřejných zakázkách
- Hodnocení ekosystémových služeb lesa
- Vyhodnocení nákladů na provoz monokulturního hospodaření – ochrana lesa, zalesňování, likvidace příp. kalamit
- Vývoj trhu se dřevem, certifikace
- Spolupráce se zpracovatelským průmyslem – inovace ve využití dřeva
- Bioenergetika
- Příspěvek podniku Lesy ČR do státního rozpočtu

Sociální a politické souvislosti

- Rozvoj venkova – nabídka pracovní příležitosti, mzdové podmínky pro práci v lese
- Spolupráce lesnictví s ochranou přírody a krajiny – voda, biodiverzita
- Rekreační a vzdělávací funkce lesa
- Podpora lesnického výzkumu
- Změna obsahu výuky lesnictví na školách všech stupňů
- Dotační politika
- Mezinárodní závazky ČR v oblasti lesnictví – EÚoK, biodiverzita, Evropská les. strategie, aj.
- Role českého lesnictví v mezinárodní spolupráci v rámci EU

Souhrnný cíl – politická koncepce

- Nakládání s lesem jako objektem a prostorem veřejného zájmu a národním bohatstvím.
- Odbornou správu lesa a hospodaření realizovat jako činnost, která je postavena na koordinaci ekologických, ekonomických a sociálních hledisek.

Typy managementu s ohledem na funkci lesa a cíle hospodaření

(upraveno podle Duncker et al. 2012, Hengeveld et al. 2012)

Typ	Popis	Intenzita a cíl zásahů
I	Přírodní rezervace	Bez zásahů – přírodní proces
II	Přírodě blízké hospodaření	Zásahy simulují a podporují přírodní procesy
III	Komb. účelové hospodaření	Zásahy přizpůsobené kombinaci funkcí a cílů
IV	Hospodaření v monokulturách	Zásahy zaměřené na podporu produkce dřeva
V	Hospodaření na plantážích	Zásahy na dosažení max. produkce biomasy

Stratifikace konceptů managementu lesa

(Fanta 2013, cf. Duncker et al. 2012, Hengeveld et al. 2012)

Ekosystémový management				
Národní parky, přírodní rezervace				
I	II	III	IV	V
Max. ochrana Žádné zásahy	Biodiverzita a přírodní procesy	Kombinace trvale udržitelného hospodaření a ekologických a ekonomických funkcí a cílů	Produkce dřeva	Max. produkce biomasy (krátké obmýtl)
			Hospodářské lesy	
Ekonomicky motivovaný management				